

20. I. 1948

Ludová čítanka, ako som ju stačil letmo prelistovať, trpí obligátnou chorobou starých apoštolov ľudovýchovy: staromilstvom a literárčinou. Nechufou aktualizovať, dať dobový význam tradičným úsiliam a domnienkam, že slovesnosť je najpodstatnejšou časťou nášho národného bytia.

Povahu čítanky bude treba trocha pozmeniť.

Predovšetkým časť o Slovanstve treba podať menej literárne. Azda na úkor niektorého lit. pojednania rozhodne treba zaradiť článok (snáď ilustrovaný) o tom, čo značí Slovanstvo a slovanská spolupráca dnes. Kúšтик novodobých dejín poľských, juhoslávskych, sovietskych, bulharských (troška vlastivedy už je [chýba niekoľko slov, pozn. Š. D.] praktický význam slovanskej spolupráce na politickom, hospodárskom i kultúrnom poli. Všetky tie doteraz zaradené články o slovanskej problematike nech sú teda dovŕšené informatívnym pojednaním, z ktorého je zrejmé, že Slovanstvo je dnes solidný partner, dôležitý činiteľ akéhokoľvek diania vo svete a naša príslušnosť v slovanskej konštelácii nech ovplyvňuje seabvedomie nášho človeka (je nás 200 miliónov).

Treba ďalej — trebárs na úkor slovesných druhov — do III. časti zaradiť dobre fundované, inštruktívne úvahy o industrializácii (význam hospodársky, spoločenský, potreba odčerpania preťaženého poľnohospodárstva). O akú industrializáciu sa musíme usilovať. (Nejde len o to, aby sme mali fabriky, ale o to, kde a aké, podľa surovinových, dopravných a pracovných podmienok).

Osobitný článok treba venovať Dunaju, jeho hospodárskemu a dopravnému významu. (Dunaj naše more. Cesta na juhovýchod do Južoslávie, Bulharska, ZSSR, Levantu). Zdôrazniť potrebu, aby sa Slováci na Dunaji uchytili. Zachytené musí byť aj naše úsilie o elektrizáciu krajiny. Elektrizácia do každého do-

mu a podniku. Vývoj elektrizácie. Hydrocentrály.

Zvláštnu pozornosť odporúčam venovať problémom dirigovaného hospodárstva. Čo je to? Prečo to robíme? Jeho výhody. Ktoré štáty už majú dirigované hospodárstvo. Rozdiel medzi ním a kapitalistickou voľnou súťažou. Takisto novinkám pri obrábaní pôdy treba venovať pozornosť: mechanizácia, hlboká orba, traktorové stanice (ich rozvoj u nás) atď.

Dávam tiež do úvahy, či by nebolo treba v záujme objektívneho vylíčení dejinného vsunúť článok o socialistických tradíciách v slovenskej histórii, o prvých robotníckych organizáciách politických i odborových, o vývoji sociálnej demokracie (jej zásluha o obnovenie ČSR: 1. máj 1918 v Lipt. Sv. Mikuláši), potom o komunistickom hnutí po vojne až po rok 1944/45. Odporúčal by som tiež vsunúť niekoľko prehľadných tabuliek do čítanky o tom, koľko má Slovensko (ČSR) obyvateľov, mužov, žien, rozčlenenie podľa zamestnania, dáta hospodárske a zemepisné atď., atď.

Rozmyslite si náležite tieto námety a pravdepodobne prídu Vám na um mnohé a mnohé podobné problémy. Ide mi o to, aby čítanka bola skutočne potrebnou príručkou nášho človeka a učila ho upierať pohľad dopredu ako záväzok k minulosti pri úcte k nej.

Odporúčam redaktorovi Čítanky spojiť sa s predsedom Št. plán. a štat. úradu D. M. Krnom, porozprávať sa s ním o ďalších námetoch a o autoroch jednotlivých príspevkov, ktorých o ne požiadajte.

Do mesiaca môže byť čítanka prepracovaná a daná do tlače.

Povereník:

L. Novomeský, v. r.

Charakt. E. B. Lukáča pozri v I. zv. str. 64.

Povereník nebol spokojný ani s takýmito podrobnými pripomienkami a 30. I. 1948 opäť inštruoval dr. Lukáča: „Námety, ktoré pre ľudovú čítanku v predošlom dotazníku toho samého čísla uvádzam, ako aj námety, ktoré sa ešte vymyslia po dohovore s predsedom Št. plán. a štat. úradu, treba dať spracovať odborníkom, ale treba im výslovne povedať, pre aký účel potrebujeme ich úva-

hy a že musia byť veľmi, veľmi populárne, až primitívne vysvetlené, ako by sa vysvetľovali vyspelejším žiakom na našich národných školách. Články, ktoré sa v nich budú uvádzať, majú byť ilustráciou atď. Pripomínam tieto veci pre obavy, ktoré máš, že s týmito námetmi by ľudová čítanka stratila na popularite. Chcem poznamenať, že aj učitelia o týchto veciach na školách vyučujú. Ostatne, na porade s Krnom vyberte si autorov, ktorí budú schopní o všetkých týchto záležitostiach veľmi populárne písať. O elektrizácii napr. vyšla knižôčka, ktorá je vyhľadávanou a obľúbenou školskou pomôckou. Obdobným spôsobom sa dajú spracovať aj ostatné technické problémy.“

Navrhovaná čítanka nevyšla.